

10-14 YAŞ ARASI ÇOCUKLARIN ÇALIŞAN VE ÇALIŞMAYAN ANNEYE BAKIŞI (İSTANBUL ÖRNEĞİ)

Büşra ÖKTEN¹

Öz

Kadının çalışması başta kadının kendi hayatı olmak üzere, tüm aile fertlerini özellikle çocukları birçok yönden etkilemektedir. Bu bağlamda bu araştırma, 10-14 yaş arası çocukların çalışan ve çalışmayan anneye olan bakışlarını incelemek ve karşılaştırmak için yapılmıştır. Çalışmanın evrenini 10-14 yaş grubu çocuklar, örneklemini ise olasılıksız örnekleme yöntemi ile seçilen, 319 çocuk oluşturmuştur. Veriler araştırmacı tarafından literatür bilgileri doğrultusunda geliştirilen ve 34 sorudan oluşan online anket formu kullanılarak toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde sayı, yüzde ve ki- kare testleri kullanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerimizin %50,5'i kız iken, %49,5' i erkektir. Annesi çalışmayan çocuklar eve geldiklerinde yemekleri hazır bulabilme oranı %20,2 iken annesi çalışmayanlarda bu oran %4,6 olmuştur. Ayrıca annesi çalışanların %3,2'si asla kadın çalışmamalı derken, bu cevap annesi çalışmayanlarda %6,9'dur. Çocuğun bakış açısına göre; çalışan annelerin büyükleri, gelinlerinin ya da kızlarının çalışmasını %24,6 oranında daha çok desteklerken, çalışmayanlarda bu destek %7,4'e düşmektedir. Çalışan annelerin çocukları %61,5 gibi büyük oranla annenin çalışmasının aileyi daha zengin yapacağını düşünürken, %38,6 oranıyla çalışmayan annelerin çocuklarında bu oran daha düşük gerçekleşmiştir. %50 oranında çalışan anne çocukları annelerini affedici görürken, %62,1 oranında çalışmayan anne çocukları annelerini affedici görmektedir. Annesi çalışan çocuklarda, iyi bir eğitim aldığı düşünme oranı katılmıyorum cevabını verenler %3,2 iken, annesi çalışmayanlarda bu oran beklentinin aksine daha düşük %0,5 gerçekleşmiştir. Okul türüne göre ise; İmam Hatip Ortaokulu (İHO)'na giden çocuklar diğer gruplara göre en fazla olan %16,8 oranında kadının paraya ihtiyacı varsa çalışması gerektiğini düşünürken, yine aynı okul türü en düşük oran olan %7,6 oranıyla kadınların mutlaka çalışması gerektiğini düşünmekte, kadınların mutlaka çalışması gerektiğini düşünen %20,3 oranındaki özel ortaokul çocukları asla çalışmaması gerektiğiyle ilgili görüşleri ise %1,7 ile mevcut örneklemin en düşük miktarını oluşturmaktadır. Araştırmada sonuç olarak; 10-14 yaş arası çocuklarda çalışan ve çalışmayan anneye olan bakış açısı annesinin çalışıp çalışmamasına göre değişkenlik göstermekte, annenin çalışıp çalışmaması da çocuğun eğitim, sağlıklı beslenme, duygusal ihtiyaçlar vb konularda kendini yeterli görmede farklılık oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: 10-14 Yaş Grubu, Çalışan Anne, Sağlıklı Beslenme, Anne İletişim, İş Yaşam Dengesi, Kadın İstihdamı.

¹ İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Doktora Öğrencisi, ORCID: 0000-0002-7396-0622

ÖKTEN, B. (2020). 10-14 Yaş Arası Çocukların Çalışan Çalışmayan Anneye Bakışı (İstanbul Örneği). Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 20(49) , 817-836. DOI: spcd.vi.631737

THE PERSPECTIVES OF 10-14 YEARS OLD CHILDREN ABOUT MOTHERS WHO IS WORKING AND NON-WORKING (İSTANBUL CASE)

Abstract

Women's work affects all family members, especially children, in many ways, especially the woman's own life. In this context is a descriptive quantitative research. The universe of the study consists of 10-14 years old children whose mothers are working and non-working who live in Istanbul. Easy sampling method was chosen as sampling method. Surveys conducted online in 28 districts of Istanbul reached 344 sample of the research, after incomplete data elimination, 319 data were evaluated. The data were collected by using the online questionnaire consisting of 34 questions, which was developed by the researcher in the light of the literature, in order to determine the multifaceted view of working children aged 10-14. The questions in the questionnaires were prepared according to checklist, multiple choice and Likert type scale format. Number, percentage and chi-square tests were used to evaluate the data. While 61.5% kids of working mothers think that the employment of their mother would make the family richer; 38,6 % kids of non-working mothers don't think the same. According to the type of school; 16,8 % of the children which are going to the so called imam hatip schools which are islamic think that a woman should work if she is in need of money and 7,6 % of the same school children think that women should definitely work; whereas 20,3 % of children which go to private schools think that women should definitely work, 1,7 % of the same school children think that women should never got to work, which is the lowest rate between all others. As a result; The point of view about working or non-working mothers for children aged 10-14 varies depending on whether their mother works or not; and whether or not the mother works influences the self-sufficiency of the children in terms of education, healthy eating, emotional needs and further.

Keywords: 10-14 Age Group, Working Mother, Healthy Diet, Mother Communication, Work-Life Balance, Female Employment

GİRİŞ

Tarihte kadınlar her zaman çalışmış ve evin geçimine her zaman destek olmuşlardır. Tarım toplumlarında bütün işler hep beraber el birliğiyle yapılır, bir iş için kadın erkek ayrımı yapılmazdı. Fakat son 20 yıldır gelişen makineleşme ile birlikte tarım küçük ölçekten büyük ölçeğe taşınmış ve tarım toplumu olan milletlerde iş gücü piyasaları üretim değişikliğine geçmiştir. Bu farklılaşma ile evde aile işçisi olarak çalışan kesim, başta kadınlar şehirde iş bulamayınca işsiz kalmışlar ve ev içerisinde yaptıkları üretimler değersiz hale gelerek istihdama katılmayan kesim olarak çalışmayan ev hanımı tanımı ile konumlandırılmışlardır. Bunun dışında ev hanımı olmakla birlikte ayrıca iş gücüne birebir dahil olan kadınlar ekonomiye katkısı olan bireyler olarak görülerek toplumda yer edinmiş ve saygınlık kazanmıştır (Karabıyık, 2015, s.255).

Kadın çalışmasıyla çift kariyerli hale gelmiş hem ev hem de iş yerinde sorumlulukları artmıştır. Kadının çalışması hayatının her döneminde çeşitli zorluklar içerse de çalışan kadının en çok zorlandığı dönem anne olmasıyla birlikte başlamakta ve çocuğu belli bir özgün yeterlilik seviyesine gelene dek sürmektedir (Nazlı, 1995, s. 44). Özellikle insan hayatında “mucizevi yıllar” olarak adlandırılan 0-6 yaş dönemi çocukta bedensel, sosyal ve zihinsel gelişimin en süratli ve en kritik olduğu yıllardır (Açev, 2016, s.11). Yapılan birçok araştırma (Rozan, 1983, s.16) göstermiştir ki, annenin çalışma nedeniyle evden uzak kalması çocuğun ruhsal gelişimini sekteye uğratmakta ayrıca çocuk çevresiyle kurduğu ilişkilerde sergilediği davranışlara model olan anne sevgi ve şefkatinden yeterli oranda faydalanamamaktadır (Büyükkoşkun, 2014, s. 92). Kadının bir anne olarak çocuklarını maddi manevi güzel yetiştirmek için çabalaması, çocuklarını düzgün ve iyi koşullarda yetiştirmek istemesi, aynı zamanda iş yaşamında yüklenilen sorumlulukları da tam anlamıyla yapmak istemesi kadını çok yönlü zorluğa sokmaktadır (Doğru, 2010, s. 52). Böylece çalışan kadın aile içinde ve iş hayatında almış olduğu sorumlulukları yerine getirmek için büyük çabalar sarf etmekte, fakat çalışma hayatına dahil olmayı istese de daha çok evdeki rolüne öncelik vermektedir. Tersine de yaygın olmakla birlikte genel anlamda anne olan bir kadın kariyerine son verebilmektedir (Altay, 2018, s. 42). İşine son vermeyip devam eden anneler ise “çocuğa en

iyi annesi bakar” düşüncesinin yaygın olarak kabul gördüğü ülkemizde işe dönerek vicdan azabıyla baş başa kalmaktadır (Özmermer, 2008, s. 36). Anne işe gitmek üzere çocuğundan her ayrılışında onun tehlikede olduğunu, bu tehlikeyi fark edemediği için önleyemeyeceğini, dolayısı ile çocuğunu koruyamayacağı, onu kaybedeceği ve zarar göreceği endişesini yaşar (Akhan ve Batmaz, 2011, s. 161-167). Bu da sürekli vicdan azabıyla birlikte iş verimini de düşürmektedir.

Aynı zamanda çocuklarıyla olan ilişkilerinde çalışan kadınlar çocuklarıyla yeterince paylaşım yapamamasına ve çocuğun dünyasına tam olarak girememesine neden olabilmektedir. Ayrıca çocuğuyla kısıtlı zaman geçiren annenin kültürel değer aktarımı da kısıtlanmakta, çocuk daha çok büyütüldüğü bakım aldığı kişinin kültürel öğelerine maruz kalmaktadır (Özdemir, 2018 s. 43). Bir açıdan ise yükseköğrenim görmüş bir çalışan annenin çocuğu kendisine bakım hizmeti veren yeterli eğitim alma imkanı olmamış, kendi yetişmesinden ve bilgi birikiminden çok farklı biri tarafından kendi görgü ve bilgisi kadarıyla ahlaki, dini ve kültürel olarak şekillendirilmektedir (Büyükcoşkun, 2014, s.77). Ayrıca çalışan annenin yaşadığı söz konusu edilmeyen bir başka sıkıntılı durumda; çalışan ebeveynlerin zaman sorunu yaşamalarından dolayı, çalışan anneye sahip ailelerin fastfood ve dondurulmuş yiyeceklere olan ilgisinin artmasıdır. Bu yiyeceklerle beslenen çocuklar obezite gibi beslenme sorunları yaşamaktadırlar (Canatan ve Yıldırım, 2013, s. 167).

Literatüre bakıldığında bahsettiğimiz şekilde çalışan kadının yaşadığı yukarıdaki sorunlarla birlikte, iş-aile çatışmalarını, iş yoğunluklarını ve çalışma ortamlarını merkeze alan, ailesi ve çocukları üzerine etkilerini yetişkin gözünden inceleyen birçok araştırma yapılmıştır. Buna karşın, çocukların gözünden çalışan annenin çok yönlü duruşu ve varlığını inceleyen araştırma sayısı yeterli değildir. Bu çalışmamızda; anne etkisinin yoğun olarak devam ettiği ve anket doldurmada da bir sıkıntı yaşamayacak olan yaş aralığı 10-14 yaşlar arası imam hatip ortaokulu, özel ve normal ortaokula giden, çalışan ve çalışmayan annelerin çocukların gözünden fiziki bakım, ruhsal ve eğitim açılarından çeşitli değişkenlerle farklılaşıp farklılaşmadığını incelenmektedir.

YÖNTEM

Araştırmada veri toplama tekniği olarak, nicel araştırma yönteminin tekniklerinden olan anket tekniği uygulanmıştır. 340 anket cevabı form elde edilmiş, içerisinden bütün anketler teker teker incelenerek tutarlı doldurulup doldurulmadığı, eksik olup olmadığı kontrol edilmiş, usulüne uygun doldurulmayan, yarım kalmış 21 tanesi iptal edilerek 319 anket cevabı ile anket çalışması sonlandırılmıştır.

Araştırmanın evrenini 10-14 yaş arası annesi çalışan, çalışmayan çocuklar oluştururken, örneklemini ise; İstanbul il sınırları içindeki M.E.B. bağlı ortaokullardan imam hatip, düz ortaokul ve özel ortaokula giden annesi çalışan ve çalışmayan 10-14 yaş arası çocuklar oluşturmuştur.

Hem çalışan hem de çalışmayan anneye sahip çocukların örnekleme seçilmesinin nedeni; örneklemin evreni temsil etmesi ve heterojen olması ve bize sonuçların karşılaştırması imkanı vermesi niyetiyle her iki grupta değerlendirilmeye alınmıştır. İstanbul gibi farklı kültürlerden oluşan karma insan topluluklarının yaşadığı büyükşehirde araştırmayı yaparak sonuçların objektif olması hedeflenmiştir. Online hazırlanan anket tanıdık çevre ve yakın öğretmen arkadaş kitlesi vasıtasıyla yaşı küçük olanlarda çocukların doldurması için annelere ve yaşı müsait olanlar da ise çocukların kendilerine iletilerek kendilerinin doldurmaları sağlanmıştır. M.E.B. bağlı ortaokullara devam eden toplam 319 çocuk araştırma kapsamına alınmıştır.

Tablo 1. Öğrenci özellikleri

Tanıtıcı özellikler		
	Kişi Sayısı	Yüzdeler
Cinsiyete göre		
Kız	161	50,5
Erkek	158	49,5
Sınıf seviyesine göre		
5. Sınıf	61	19,1
6. Sınıf	107	33,5
7. Sınıf	90	28,2
8. Sınıf	61	19,1
Annenin çalışmasına göre		
Evet	124	38,9
Hayır	195	61,1
Annenin eğitim durumuna göre		
Okur Yazar	3	0,9
İlköğretim-Ortaokul	87	27,3
Lise	88	27,6
Üniversite	112	35,1
Lisansüstü	29	9,1
Ailenin ekonomik düzey değişkenine göre		
2.000 TL'den Az	59	18,5
2.000 - 5.000 TL	154	48,3
5.000 TL ve Üstü	106	33,2
Okul türüne göre		
İHO	119	37,3
Ortaokul	141	44,2
Özel Ortaokul	59	18,5

BULGULAR

Çalışan ve çalışmayan anneye bakışını incelediğimiz öğrencilerimizin %50,5 ile 161 tanesi kız iken, %49,5' ile 158 tanesi erkektir.

Sınıf seviyesine göre baktığımızda ise; en çok %33,5 oranında 107 öğrenciyle 6. Sınıf, %28,2 oranında 90 öğrenciyle 7. Sınıf, %19,1 oranında ise 61'er öğrenciyle 5 ve 8. Sınıf öğrencilerinin anket doldurduğu görülmektedir.

Anketi dolduran öğrenciler arasından annesi çalışanlar %38,9 oranında 124 kişi iken, %61, 1 oranında 194 kişinin ise annesi gelir getirici bir işte çalışmamaktadır.

Annenin eğitim durumuna göre baktığımızda ise; %35,1 ile 112 kişi üniversite mezunu, %27,6 ile 88 kişi lise mezunu, %27,3 ile 87 kişi ilk-ortaokul mezunu, %9,1 ile 29 kişi lisansüstü mezunu, %0,9 ile 3 kişi ise okuryazar eğitim seviyesini teşkil etmektedir.

Ailenin ekonomik seviyesi yönünden baktığımızda 2000-5000 arası %48,3 ile 154 kişi, %33,2 ile 5000 üstü 106 kişi yüksek gelir seviyesinde iken, %18,5 oranında olan 2000 altı 59 kişinin gelir seviyesini göstermektedir.

Okul türü olarak ise; en çok %44,2 ile 141 kişi normal ortaokula gitmekte, %37,3 ile 119 kişi İHO gitmekte ve %18,5 ile 59 kişi özel ortaokula gitmektedir.

Tablo 2. Aileye ait bilgiler-1

		Anne Gelir Getirici Bir İşte Çalışıyor mu	
		Evet	Hayır
Ailenin aylık geliri			
Ailenizin Aylık Geliri	2.000 TL'den Az	12	47
		9,7%	24,1%
	2.000 - 5.000 TL	41	113
		33,1%	57,9%
	5.000 TL ve Üstü	71	35
		57,3 %	17,9%
Annenin eğitim durumu			
Annenizin Eğitim Durumu	Okur Yazar	2	1
		1,6%	0,5%
	İlköğretim-Ortaokul	18	69
		14,5%	35,4%
	Lise	20	68
		16,1%	%34,9
	Üniversite	62	50
		%50	%25,6
	Lisansüstü	22	7
		%17,7	%3,6
Genelde eve gelindiğinde yemeklerin hazır olması durumu			
Genelde eve geldiğimde yemeklerim hazır olur	Katılmıyorum	25	9
		20,2%	4,6%
	Biraz	35	41
		28,2%	21,0%
	Katılıyorum	64	145
		51,6 %	74,4%
Okul Türüne göre çalışan anneler			
Okul Türü	İHO	36	83
		30,3%	69,7%
	Ortaokul	58	83
41,1%		58,9%	
Özel Ortaokul	30	29	
	50,8%	49,2%	

Tablo 2’de gördüğümüz şekilde çalışan annelerin olduğu ailelerin aylık geliri, çalışmayan annelerin olduğu ailelere göre daha yüksektir. Tablodan da gördüğümüz şekilde; annesi çalışanların %57,3’ünün aylık geliri 5000 ve üstü iken, aynı gelir seviyesi annesi çalışmayanlarda %17,9’dur. 2000 altı ve 2000-5000 arası gelir seviyelerinde ise annesi çalışmayanların oranı daha yüksektir.

Tablo 2’ten de gördüğümüz şekilde, çalışan annelerin eğitim seviyesinin daha ileri seviyede olduğu gözlemlenmektedir. Annesi çalışanlarda lisansüstü eğitim almış olanlar; %17,7 iken, annesi çalışmayanlarda lisansüstü eğitim seviyesi %3,6. Yine annesi çalışanlarda lisans seviyesi eğitim %50 iken, annesi çalışmayanlarda %25,6 görülürken lise, ortaokul seviyesi eğitimlerde annesi çalışmayanların oranı daha yüksektir.

Yine Tablo 2’ten gördüğümüz şekilde, annesi çalışmayan çocuklar eve geldiklerinde yemekleri hazır bulabilme oranı %20,2 iken annesi çalışmayanlarda bu oran %4,6 olmuştur. Onun dışında da annesi çalışanlarda katılıyorum diyenlerde oran %51,6 iken, annesi çalışmayanlarda bu oran çok daha yukarda %74,4 olmuştur. Yani annenin çalışan çocuklar eve geldiğinde yemeklerini hazır bulma olasılığı daha düşükken, annesi çalışmayanların yemekleri daha fazla oranda hazır olmaktadır.

Tablo 3. Anne babanın çalışmadan memnuniyeti

Çalışıyorsa anneniz çalışmaktan memnun mu?		
	Kişi Sayısı	Yüzdeler
Hiç Memnun Değil	5	1,6
Bazen Memnun	51	16,0
Kesinlikle Memnun	68	21,3
Babanız, çalışıyorsa annenizin çalışmasından memnun mu?		
Hiç Memnun Değil	6	1,9
Bazen Memnun	31	9,7
Kesinlikle Memnun	83	26,0

Yine tablo 2’ten görüldüğü şekilde, normal ortaokula giden çocukların anneleri içerisinde çalışmayanlar %58,9 oranında iken, çalışanlar daha azınlıkta %41,1 oranında görülmekte ve İmam hatip ortaokuluna giden

çocukların anneleri %69,7 gibi büyük bir oranda daha çok çalışmamayı tercih etmekte, fakat annesi çalışan çocuklar en çok %50,8 oranıyla özel ortaokullara devam etmektedir.

Tablo 3'e göre; çocukların görüşlerine göre annelerinin çalışmaktan memnun olup olmadığının cevabı ise; %21,3 oranıyla kesinlikle memnun olduklarını ifade ederken, %16 bazen memnun olduklarını, %1,6 oranı ise hiç memnun olmadığını düşünmektedir.

Yine çocukların bakış açısına göre babalar, %26 oranıyla genelde eşlerinin çalışmalarından kesinlikle memnun, %9,7 ile bazen memnun, %1,9 ile hiç memnun değillerdir.

Tablo 4. Çocuk gözünden kadının çalışmasına bakış ve büyük ebeveynlerin bakışları

		Anne Gelir Getirici Bir İşte Çalışıyor mu	
		Evet	Hayır
Sizce kadınlar çalışmalı mı?			
Sizce kadınlar çalışmalı mı?	Asla Çalışmamalı	4	18
		3,2%	9,2%
	Paraya ihtiyacı varsa evet	14	33
		11,3%	16,9%
	Eğer isterse evet	76	126
		61,3%	64,6%
	Evet mutlaka	30	18
		24,2%	9,2%
Büyük anne ve büyük babaların gelin ya da kızlarının çalışmasına bakışı			
Büyük anne ve büyük babalarınız annenizin çalışmasını istiyor mu?	Evet	29	13
		24,6%	7,4%
	Hayır	5	45
		4,2%	25,7%
	Karışmıyor	84	117
		71,2%	66,9%

Kadınların çalışmasına olan bakışın irdelendiği tablo 4'e göre, annesi çalışanların %3,2'si asla kadın çalışmamalı derken, bu cevap annesi çalışmayanlarda %6,9'dur. Asla çalışmamalı, paraya ihtiyacı varsa ve eğer

isterse şıklarının cevapları annesi çalışmayanlarda daha yüksekken evet mutlaka cevabı annesi çalışanlarda daha yüksektir.

Yine Tablo 4'e göre; annenin çalışıp çalışmaması, büyük anne ve büyük babaların kızları ya da gelinlerinin çalışmasıyla ilgili düşüncelerini etkilemiştir. Çocuğun bakış açısına göre; çalışan annelerin büyükleri, gelinlerinin ya da kızlarının çalışmasını %24,6 oranında daha çok desteklerken, çalışmayanlarda bu destek %7,4'e düşmektedir. Gelin veya kızlarının çalışmasını istemeyen büyükler ise çalışan annelerde küçük bir oran olarak %4,2 iken, çalışmayan annelerde oran büyümekte %25,7 oranına ulaşmaktadır.

Tablo 5. Annenin çalışmasının zenginlik, affedicilik ve iyi eğitim algısına etkisi

		Anne Gelir Getirici Bir İşte Çalışıyor mu?	
		Evet	Hayır
Annenin çalışmasının zenginliğe etkisi algısı			
Annelerin çalışması aileleri daha zengin yapar mı?	Evet	75	73
		61,5%	38,6%
	Hayır	47	116
		38,5%	61,4%
Annenin çalışmasının affedici olmaya algısı			
Annemiz Affedici mi?	Affedici Değil	62	74
		50,0%	37,9%
	Affedici	62	121
		50,0%	62,1%
İyi bir eğitim aldığını düşünme algısı			
İyi bir eğitim aldığımı düşünüyorum	Katılmıyorum	4	1
		3,2%	0,5%
	Biraz	7	23
		5,6%	11,8%
	Katılıyorum	113	171
		91,1%	87,7%

Yine tablo 5'e göre; çalışan annelerin çocukları %61,5 gibi büyük oranla annenin çalışmasının aileyi daha zengin yapacağını düşünürken, %38,6 oranıyla çalışmayan annelerin çocuklarında bu oran daha düşük gerçekleşmiştir. Yine tersi de bunu doğrular şekilde, annesi çalışan çocuklarda annenin çalışmasının zengin yapmayacağını söyleyenlerin düşük kalan oranı %38,5 iken, annesi

çalışmayan çocukların annenin çalışmasının zengin yapmayacağı görüşü diğerine göre yüksek olan %61,4 oranıdır.

Tablo 5'e göre; %50 oranında çalışan anne çocukları annelerini affedici görürken, %62,1 oranında çalışmayan anne çocukları annelerini affedici görmektedir. Böylece annesi çalışmayan çocuklar annelerini annesi çalışan çocuklara göre daha affedici görmektedir.

Tablo 5'e göre; annesi çalışan çocuklarda, iyi bir eğitim aldığını düşünme oranı katılmıyorum cevabını verenler %3,2 iken, annesi çalışmayanlarda bu oran beklentinin aksine daha düşük %0,5 gerçekleşmiştir. Biraz cevabında ise annesi çalışmayanlarda oran daha yüksektir. İyi bir eğitim aldığını düşünenlerin içinden annesi çalışanların oranı %91,1 iken, iyi bir eğitim aldığını düşünen annesi çalışmayanların oranı ise %87,7'dir.

Tablo 6. Okul türü ve çalışan anneye bakış

	Okul Türü		
	İHO	Ortaokul	Özel Ortaokul
Sizce kadınlar çalışmalı mı?			
Asla Çalışmamalı	11	10	1
	9,2%	7,1%	1,7%
Paraya ihtiyacı varsa evet	20	22	5
	16,8%	15,6%	8,5%
Eğer isterse evet	79	82	41
	66,4%	58,2%	69,5%
Evet mutlaka	9	27	12
	7,6%	19,1%	20,3%
Çalışıyorsa annenizin çalışmasını nasıl karşılıyorsunuz?			
İşe gitmesini istemiyorum	13	20	2
	23,6%	23,3%	5,7%
İşe gitmesini bazen istemiyorum	7	19	9
	12,7%	22,1%	25,7%
İşe gitmesini istiyorum	11	14	12
	20,0%	16,3%	34,3%
İşe gitmesine karışmıyorum	24	33	12
	43,6%	38,4%	34,3%

Tablo 6'dan da görüldüğü şekilde; İHO giden çocuklar diğer gruplara göre en fazla olan %16,8 oranında kadının paraya ihtiyacı varsa çalışması gerektiğini düşünmekte, yine aynı okul türü en düşük oran olan %7,6 oranıyla kadınların mutlaka çalışması gerektiğini düşünmektedir. Tam tersi olacak bir istatistiki oranda kadınların mutlaka çalışması gerektiğini düşünen %20,3 oranındaki özel ortaokul çocukları, asla çalışmaması gerektiğiyle ilgili görüş bildirenler ise %1,7 ile mevcut örneklemin en düşük miktarını oluşturmaktadır. Bu iki uç tercihlere sahip okul türü dışında ayrıca ortaokula giden çocukların içerisinde de kadınların isterse çalışması gerektiğini düşünen kesim %58,2 iken mutlaka çalışması gerektiğini düşünen kesim %19,1 oranında ve asla çalışmaması gerektiğini düşünen kesim ise %7,1 oranındadır.

Tablo 6'ya göre, İHO'da annesinin işe gitmesine karışmayanların oranı %43,6 ile en yüksek oranda işe gitmesine karışmama oranını yansıtmakta, %34,3 oranı ise özel ortaokullarda annesinin işe gitmesini isteyenleri ifade etmektedir. Annesinin işe gitmesini istemeyenlerin oranı ise en düşük %5,7 oranında özel ortaokullarda görülürken, %23,6 oranıyla en yüksek oranda annesinin işe gitmesini istemeyenlerin oranını İHO yansıtmaktadır. Ortaokullarda ise bu oranlar iki tarafta da dengeli şekilde gözükmektedir.

SONUÇ YERİNE

Kadının çalışması küresel ekonomi bazlı etkilerini dışarda tutarsak en başta ailesini, daha özelinde ise çocuklarını etkilemektedir. Hayatının merkezinde evi ve çocukları olan kadının çalışmasıyla ev içi sorumluluklar ve çocukların fiziki, ruhsal bakımları konuları zora düşmekte, bu vazifeler her ne kadar ortak olsa da hala ataerkil bir toplum olmamız sebebiyle yine kadında kalmakta ve bu şekilde kadın çok kariyerli hayatına devam etmektedir.

Kadının çalışmasıyla küçük yaştaki çocuklar en fazla mağdur olsa da, evdeki büyük küçük her fert bundan etkilenmektedir. 10-14 yaş arası çocuklar artık gün içinde okulda olduklarından ve kişisel bakım, yedirme vb. gibi kişisel sorumluluklarını üstlenmiş olmalarından dolayı birebir anneye ihtiyaç hissetmeseler de, hala anneye bağımlı oldukları ve bağımsızlıklarını kazanamadıkları bir dönemin içerisinde bulunmaktadırlar. Bu bağlamda ortaokul seviyesindeki çocukların kadının çalışmasına bakış açısını incelemek

ve karşılaştırmak maksadıyla çok yönlü sorular sorarak, gizli ya da açık olarak çocukların çalışan ve çalışmayan anneye bakışını analiz etmeye çalıştık.

Tablo 1 örneklem grubumuzun öğrencilerinin özelliklerini tanıtmakta ve ardından tablo 3'de gördüğümüz ise; çalışan annelerin çalışmaktan memnun olduğu, babalarında eşlerinin çalışmasından memnun olduğu ortaya çıkmaktadır. Tablo 2 annenin çalıştığı ailelerde aylık gelirlerin çalışmayan ailelere göre daha yüksek olduğu gösterilmiştir. Bu da aileye giren çift maaşın muhakkak aile bütçesinin seviyesini yükselttiğini göstermektedir. Yine çalışan annelerin eğitim seviyesinin daha ileri seviyede olduğu gözlenmiştir. Eğitim seviyesi yükseldikçe iş gücüne katılım oranı artmakta ve eğitim ile orantılı bir şekilde işe alımlar yükselmektedir (TÜİK, 2019). Yine başka beklenen bir veri olarak karşımıza çalışan anne çocuklarının eve geldiklerinde yemeklerini hazır bulma oranlarının diğer ev hanımlarının çocuklarına göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Çalışan anneler iş yoğunluğundan yeterli seviyede ev işlerini organize edememekte ya da zorlanmaktadır. Buda aslında yanlış beslenme, dondurulmuş gıda tüketimi ya da fastfood gibi yiyeceklerin fazla tüketimi gibi sorunları da peşinden getirmektedir (Özyurt, 2013, s. 167). Çalışan kadının dışarda yemek yeme alışkanlıklarının arttığı birçok başka araştırmada da ortaya konmuştur (Onurlubaş vd., 2015, s. 923).

Çocukların gözünden kadının çalışması durumunu tespit ettiğimiz kısımda ise; annesi çalışan çocukların istatistiki olarak kadının çalışmasına; annesi çalışmayanlara göre daha olumlu baktığı tespit edilmiştir. Bu ilginç sonuca göre annesi çalışanlar çalışmaya daha sıcak yaklaşırken, annesi çalışmayanlar annelerinin çalışma hayatına girmelerini istememektedir. Yani çocuklar mevcut hayatlarını devam ettirmeyi en güvenli görmekte ve bilmediğinden uzak kalmayı tercih etmektedir. Yine aynı şekilde bilinmeyen bir durumdan uzak kalarak büyükanne ve büyük babalarında çalışan gelin ya da kızlarından memnun oldukları ve çalışmayanlarından çalışmamalarından memnun oldukları sonucu ortaya çıkmıştır (Abul ve Gürdamur, 2019).

Anneler evin yükünün çoğunluğunu yüklenmekte bir de çalışma hayatı buna dahil olduğunda yükleri iyice artmaktadır. Tablo 5 'te de görüldüğü şekilde, çalışan anne çocukları annelerini daha az affedici görmekte, daha az müsamahalı görmektedir. Buda çalışma hayatının getirdiği yoğunluktan ve hızlı yaşamdan annelerin müsamaha düzeyinin ne derece etkilendiği

göstermektedir. Psikologlar kendilerine gelen çocuk vakalarından, anneleri çalışanlarla ilgili özel bir çalışma yaparak konunun önemine dikkat çekmişlerdir. Çalışan kadınlar için de en çok yıprananın anneler olduğunu, en büyük problemleri de “çocuk eğitimi” olduğunu ifade etmektedirler. Çalışan annelerin çocuklarına ayıracak yeterli zamanları olmadığından onlarla sıcak bir bağ kuramadıklarını, çocukların bir yakınlığı bulunmayan ‘yabancı’ elinde büyüdüğünü ifade etmektedirler. Çocuk ise annesinin çalışmak zorunda olduğunu anlayamadığından “onun kendisini sevmediği için başkalarına bıraktığını” zannetmektedir. Atalarımızın dediği şekliyle “Anasız kuzu melemez” sözüyle ifade edildiği gibi, çocuk çalışan annesinden yeterli seviyede sevgi, ilgi ve şefkat alamadığından “güven duygusu” gelişmemekte, sevgi ve güven duygusu gibi ancak yaşanarak kazanılan ruhsal gıdalardan yoksun yetişerek çocuğun ruh sağlığı yönüyle gerekli olgunluğa erişemediğini ifade etmektedirler (Saygılı ve Çankırılı, 1992, s. 5-6). Yine yapılan araştırmalarda çalışan kadınlara göre çocukların büyük bir çoğunluğu annelerinin çalışmasını; kreşe/anaokuluna gitmeyi istememektedirler. Çocuklar kendilerini, anneleri çalışmayan arkadaşları ile karşılaştırmakta ve annelerinin de çalışmayan anneler gibi her zaman yanlarında olmalarını istemektedirler (Nazlı, 1995, s. 80). Anneleriyle yeterince vakit geçiremeyip, ilgi ve sevgiye doyamadıklarından böyle isteklerde bulunmaları normal görülmektedir. Yapılan bir araştırma bulgularına göre, özellikle annenin çocuğa yönelik tutumu çocuğun akademik başarısı ile de çok daha ilişkilidir. Bu sebeple çocuğun akademik gelişimi açısından annenin pozitif tutum sergilemesi daha önemli görülmektedir. Bu bağlamda ana-babaların çocuğun gelişimi ile ilgilenmesi, okul çalışmalarına destek olması ve çocuklarına yönelik olumlu davranışlar sergilemesi onların başarılarını artırmada önemli etkenlerden olduğu unutulmamalıdır (Erdoğan, 2007, s. 44). Anneler rolleri gereği bakıcı ve besleyici olarak genellikle küçük çocuklarıyla babalarından daha fazla zaman geçirmektedirler. Böylece anneler çocuklarının sosyalleşmelerinin birincil kaynağı olmaktadır. Bu düzenli ve sürekli etkileşim yoluyla çocuklar annelerin tutumlarından etkilenmektedirler (Özdemir, 2018, s.67). Çalışan anneler maddi eğitim destekleriyle çocuklarının olanaklarını artırırken, ev içi hoşgörü, müsamaha, sevgi ve ilgi ile de bunu desteklemezlerse, eğitim olanakları bekledikleri gibi akademik başarı ile neticelenmeyebilmektedir.

Annenin çalışması çocukların zenginlik algısında da değişikliğe sebep olmakta, annesi çalışan çocuklar annelerinin eve maddi katkısını ciddi önemsemekte, annesi çalışmayanlar ise annenin çalışmasının zenginlik sebebi olacağını düşünmemektedir. Bu sonuç rızkı veren Allah'tır ayetiyle ne kadar uyumludur ve toplum algılarımız ne kadar rızık kaygısına düşmüştür? İslam açısından kadının çalışma zorunluluğu olmadığı gibi bir zenginlik kaynağı olarak da görülmemektedir (Şen, 2008, s.71).

Yine araştırmamızın sonuçlarından biri ise; annenin çalışmasının çocukta iyi bir eğitim aldığı algısını etkilemesi durumudur. Annesi çalışan çocuklar daha kesin cevaplar vermişken, annesi çalışmayan çocuklar aldığı eğitimden büyük oranda memnun olsa da tam emin olamayan kesim diğerlerinden daha fazla gözükmektedir. Annesi çalışanlar eğitim konusunda daha tatmin olmuş gözükmektedir. Genelde çalışan annelerin mesai saatlerinin uzun olmasından dolayı çocuklarını ya özel okullara vermekte ya da devlet okuluna dahi verse okul çıkışlarında harici kurs, etkinlik vb ile doldurarak çocukla yakın vakitlerde eve ulaşmaya gayret ettiklerinden, annesi çalışmayanlara göre diğer çocuklar daha fazla eğitimin içerisinde kalmaktadırlar (Habertürk, 2018). Bu durum da annesi çalışan çocuklarda daha yeterli eğitim aldıkları algısı uyandırmış olabileceği düşünülmektedir.

Tablo 6'da görüldüğü şekilde; okul türleri çocukların annelerinin çalışma durumunu ve çalışan kadına bakışını da etkilemiştir. Anket sonuçlarımıza göre, İHO'ya giden öğrencilerin annesi genelde çalışmamakta ve annesi genelde çalışmayan bu çocuklar genel olarak kadının çalışmasına sıcak bakmamakta, özel okula giden öğrencilerin anneleri genelde çalışmakta bu öğrencilerde genelde kadının çalışmasına olumlu bakmaktadır. Annesi çalışanlar en az İho'da olduğundan okul türünden ziyade annenin çalışması bağlamında değerlendirilen sonuçlarda normal ortaokul öğrencileri annesinin işe gitmesine karışmazken, İHO katılan katılımcılar gitmesini istememekte ve özel ortaokullar gitmesini teşvik etmektedir. Yapılan araştırmalara göre; İHO ortaokulundaki öğrenciler bu okullara daha çok dini ve manevi eğitim beklentileriyle gönderildiklerinden ve bu profilde olup kadınların çok fazla çalışmadığı bir veli profilini oluşturduklarından, kadınların çalışması ve onun aileye maddi zenginlik olarak dönmesi çok fazla önemsememektedirler

(Kuşcu, 2016, s. 46). Bu açılardan özel okul ve İHO arasında anket sonuçlarında farklılıklar meydana gelmesi normal görülebilmektedir.

Nicel araştırma sonucunda yapılan testlerin neticesinde elde edilen bazı sonuçlar kaydedeğer ve 10-14 yaş arası çocukların çalışan ve çalışmayan anne karşılaştırmasında önem arzeden görüşler olarak karşımıza çıkmaktadır:

1. Annesi gelir getirici bir işte çalışan çocuklar kadınların çalışmasına daha olumlu bakmakta iken, annesi gelir getirici bir işte çalışmayan çocuklar kadınların çalışmasına daha olumsuz bakmaktadır.
2. Annesi çalışan çocuklar eve geldiklerinde yemeklerini daha az hazır bulmakta iken, çalışmayan anne çocukları yemeklerini daha çok hazır bulmaktadır.
3. Genel olarak çocuklar iyi bir eğitim aldığını düşünse de annesi çalışan çocuklar iyi bir eğitim aldıklarından daha emin görünmektedirler.
4. Annesi çalışan çocukların büyük anne ve büyük babaları gelinlerinin ya da kızlarının çalışmasından memnun iken, çalışmayan gelin ve kızları olan büyük anne ve büyük babalar yine çalışmamalarını istemektedir.
5. Çalışan annelerin eğitim seviyesi, çalışmayan annelere göre daha yüksektir.
6. Çalışan annelerin olduğu ailelerin gelir seviyesi de diğer ailelere göre daha yüksektir.
7. Çalışan anne çocukları çalışmayan anne çocuklarına göre annelerini daha az affedici görmektedir.
8. Annesi çalışan çocuklar annelerin çalışmasının aileyi zengin yapacağını düşünürken, annesi çalışmayan çocuklar annenin çalışmasının zenginlikle bir bağlantısı olduğunu düşünmemektedir.
9. Özel okulda okuyan çocukların anneleri daha çok çalışırken, İHO'da okuyan çocukların anneleri en az çalışmakta, normal ortaokula giden çocukların anneleri ise ikinci sırada çalışma hayatında var olmaktadır.
10. Yine Özel okulda okuyan çocuklar kadınların çalışmasına olumlu bakarken, İho'da okuyan çocuklar daha az olumlu bakmaktadır.
11. Okul türü iyi bir eğitim alma algısını değiştirmezken hem özel okul hem normal ortaokul hem de İHO'da okuyan çocuklar iyi bir eğitim aldığını düşünmektedir.

Dolayısıyla çalışan annelerin 10-14 yaş arası çocuklarının annenin çalışmasına olan bakışının farklı olduğunu, bunun okul türü, ailenin gelir durumu, annenin eğitim seviyesi, büyük anne ve büyük babanın görüşleri gibi etkenlerle değişiklikler gösterdiğini tespit edilmiştir. Çalışan anne çocukları ailelerinin gelirlerinin yüksekliğini ve zenginliği anneyle bağlantılandırılmaktadır. Yapılan çalışma sonucunda çalışan annenin hem büyüklerinin hem çocuklarının kadının çalışmasına daha olumlu baktığı ve bunu maddi bir getiri olarak gördüğü düşünülürse çalışma hayatına atılan kadın sayısının her geçen yıl daha da artacağı varsayılmaktadır.

Aynı zamanda çalışan anne çocuklarının, annelerinin affedicilik seviyelerini yeterli görmemesi de çarpıcı ve düşündürücü bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışan annelerin giderek yaygınlaştığı toplumumuzda annelerin çalışma ortamlarının daha kolaylaştırılıp, çalışma saatlerinin esnetilmesi, çalışma koşullarının kolaylaştırılması ve ailelerine daha çok vakit ayırmalarının aile birlikteliği açısından daha faydalı olacak ve toplum yararına olacaktır. Çalışmamızın alanda bir ihtiyacı gidermesini temenni ederiz.

KAYNAKÇA

- Altay, Ü. (2018). *Kadın Çalışanların Cam Tavan Algıları Ve Örgütsel Bağlılıkları Arasındaki İlişkiye Yönelik Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi). Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bilgi Yönetimi Anabilim Dalı, Mersin.
- Büyükcoşkun, S. (2014). *Kadın İstihdamının Doğurduğu Sosyal Politika Sorunları: Anne-Dışı Bakım Sorunu Ve Türkiye'nin Kadın İstihdamı Politikası* (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi Ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- Canatan, K., Yıldırım, E. (2013). *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap
- Doğru, A. (2010). *Kadın Çalışanların Cam Tavan Engelleri ve İş Tatminine Etkisi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Erdoğan, M. Y. (2007). Ana-Baba Tutumları Ve Öğretmen Davranışları İle Öğrencilerin Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiler. *SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi* 14, 44.
- Karabıyık, İ. (2015). Türkiye'de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(1), 255.
- Kuşcu, T. B. (2016). *Velilerin Çocuklarını İmam-Hatip Liselerine Gönderme Nedenleri Ve Beklentileri (Gaziantep-İslahiye Örneği)* (Yüksek Lisans Tezi). Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Kahramanmaraş.
- Abul, L.L., Gürdamur, M. E. (Mayıs 2017), İnsan Bilmediğinden Korkar, Diyanet Dergisi, Erişim Tarihi: 25.02.2019, <https://dergi.diyaret.gov.tr/makaledetay.php?ID=30033>.
- Nazlı, A. (1995), *Çalışan Evli Kadınlar için Normatif Öncelik Sorunu (İzmir Örneği)* (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kurumlar Sosyolojisi Anabilim Dalı, İzmir.
- Onurlubaş, E., Doğan, H.G., Gürler, A.Z. (2015). Türkiye'de Ev Dışı Gıda Tüketiminin Durumu Ve Tüketici Eğilimleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 8 Sayı: 38*, 923.
- Özdemir, M. (2018). *Çalışan Annelerin, Çocuklarının Dini Sosyalleşmeleriyle İlgili Tutum Ve Davranışları Üzerine Bir Araştırma (Karaman Örneği)* (Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Ve Din Bilimleri

Anabilim Dalı Din Sosyolojisi Bilim Dalı, Konya.

- Özmermer, N. (2008). Çalışan Annelerin Ve Çalışmayan Annelerin Anasınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Çocuklarının Dil Gelişim Farklılıklarının Karşılaştırılması (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Ve Denetimi Bilim Dalı, İstanbul.
- Özyurt, C. (2013). Çocuk Sosyolojisi: Bir Giriş Denemesi, Canatan, K., Yıldırım, E. (Ed.), *Aile Sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.
- Razon, N. (1983). Çalışan Anne ve Çocuk. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 3091, 16.
- Saygılı, S., Çankırılı, A. (1992). Çalışan Kadın ve Problemlerli Çocuklar. İzmir: Feza Yayınları.
- Şen, M. (2008). *Kur'ân'da Zenginlik Ve Fakirlik* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı Tefsir Bilim Dalı, Konya.
- Utaş A. L., Batmaz, M. (2011). 0-6 Yaş Grubu Çocuğu Olan Çalışan Annelerin Çocuk Bakımı ile İlgili Karşılaştıkları Sorunların ve Sorun Çözme Yaklaşımlarının İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, Cilt 19 - Sayı 3*, 161-167.
- AÇEV Faaliyet Raporu, (2016). Erişim Tarihi: 26.02.2019, <https://www.acev.org/yasamin-mucizevi-yillari-erken-cocukluk-donemi/>.
- TÜİK Verileri, (2017), Sayı 35/2017 Erişim Tarihi: 25.02.2019. www.tuik.gov.tr.
- Mengüç, H. (2018). Çalışan Annelerin Etüt Sancısı, Erişim Tarihi: 11.12.2018, <https://ht-hayat.haberturk.com/yasam/guncel/haber/1056204-calisan-annelerin-etut-sancisi>.